

statuimus et ordinamus, quod dum aliquis nobilis in civitate nostra vel oppido nostro aut alicuius^s aut aliquorum spiritualium et saecularium subditorum regni nostri, pro crimine violentiae per officium civile captus fuerit, extunc talis nobilis, pro violentia captus, detineri debet in praetorio civitatis vel oppidi, ubi capietur. Quo facto officium civitatis vel oppidi illius ubi talis violator captus fuerit, nullum penitus iudicium faciet, nec^t aliquam poenam exiget de eodem nobili, nisi prius ad eorum requisitionem capitaneus vel vicecapitaneus castrensis illius iurisdictionis nostrae regalis, sub quo^u talis civitas^u vel oppidum situm fuerit, praesens interfuerit eidem civili iudicio, quod ministrari et fieri deberet^v pro violentia contra dictum nobilem. Et ubi capitaneus vel vicecapitaneus noster ad unam sententiam cum officio illius civitatis vel oppidi, ubi talis nobilis pro violentia^w detentus fuerit, concordati fuerint, extunc praefatus nobilis iuxta huiusmodi sententiam capitanei nostri aut eius vicecapitanei et officii civilis condemnari^x et puniri debet. Si vero talis capitaneus noster vel eius vicecapitaneus non poterit se concordare super sententiam cum officio civili contra talem nobilem, extunc ipse captivus interea temporis in decenti captivitate civili teneri^y debet tamdiu, donec a Maiestate nostra Regia informationem capitaneus noster et illa civitas vel oppidum habuerit, quomodo talis nobilis captivus sententiari et puniri deberet, praescriptione tanta temporis non obstante, qua se praedictus captivus tueri non valebit. Si vero in aliqua civitate vel oppido officium civile contra praemissa aliquid attentaverit, extunc per capitaneum nostrum castrensem, sub cuius iurisdictione et districtu talis civitas vel oppidum consistit, praeposuit^z pro tempore existens cum uno consule capi ac^{aa} decollari et capite privari debent^{ab}.

[4]. Quae omnia et singula praemissa, ut ad omnium et singulorum subditorum nostrorum, quorum interest, certam scientiam perveniant, mandamus, ut praecinsertas constitutiones in libros capitaneatus sui inscribi et posthac absque mora in civitatibus, oppidis, in foris et apud ecclesias parochiales capitaneus sui per ministerialem proclamari et publicari faciat. Mandamus insuper, ut illas ordinationes, in quibus modum et formam colligendi exactiones, in praesenti conventu Thorunensi decretas, expressimus¹, exactorique nostro N. datas, quas etiam exactor Tuae Sinceritati debet ostendere, quum primum eum requisiverit, similiter in librum castrensem inscribi et publicari praecipiat, et aliter facere sub poenis nostris contra negligentes capitaneos institutis² non praesumat.

Datum Thorunii, sabbato proximo post festum Epiphaniarum Domini anno eiusdem millesimo quingentesimo vigesimo [7 I 1520], regni vero nostri decimo tertio.

Commisio propria Maiestatis Regiae.

II. ORDINATIO ZOLAVIENSIIUM

Sigismundus Dei gratia rex Poloniae etc, necnon terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cuiaviae, Russiae, Prussiae, Culmensis, Elbigensis Pomeraniaeque dominus et haeres. Manifestum facimus tenore praesentium universis et singulis, quibus expedit: decet Maiestatem Regiam ita commoda sua augere, ut etiam subditorum non negligentur.

1. Cupientes igitur tam Maioris, quam Minoris Insulae, Zolawa nuncupatae¹, in districtu Marienburgensi sitae conditionem facere meliorem, quarum insularum iurati senioresque et tota

^s Ostatnich dwóch wyrazów brak w VL.

^t neque VL.

^{u-u} civitas talis VL.

^v debet VL.

^w Ostatnie dwa wyrazy opuszczono w VL.

^x condemnari VL.

^y detineri VL.

^z proconsul VL.

^{aa} et VL.

^{ab} Na tym kończy się tekst konstytucji toruńskich w VL.

¹ Por. niżej, teksty IV i VI.

² Por. konstytucje sejmu koronacyjnego krakowskiego 1507 r., I, art. 12.

¹ Żuławy (Werder) Wielkie i Małe malborskie, między Wisłą i Nogatem, obejmujące około 40 wsi.

communitas certis gravaminibus se premi et affici exposuerunt, quomodo licet secundum antiquam consuetudinem non plus quam unum iugerum^a, alias *morgi*, ex quatuor laneis feni incidebant, colligebant et in orreum arcis nostrae Marienburgensis conducebant, tamen quia per procuratores et officiales illius arcis nostrae cogi consueverunt, ut unum et dimidium iugerum^b alias *morgi*, ex quatuor mansis inciderent, colligerent et in horreum inducerent, ideo cupientes, ut sicut alii subditi nostri, in iuribus et consuetudinibus antiquis et approbatis conserventur^c, pro parte dictorum insulanorum utriusque Insulae his litteris nostris censemus et decernimus in futurum observandum, quod ipsum fenum non aliter^d nec alio modo, quam secundum antiquam consuetudinem, hoc est de quatuor mansis unum iuger^e alias *morgi* feni incidere, colligere et in horreum praediorum arcis nostrae praedictae Marienburgensis inducere tenebuntur. Salvo eo, quod ubi et quando nos aut successores nostros in arce praedicta Marienburgensi constitui contigerit, extunc illo anno fenum incidere et colligere ac in horreum praediorum arcis praedictae inducere tantum, quantum necessitas pro adventu nostro exposcerit, tenebuntur.

2. Item quia etiam exposuerunt praedicti seniores et iurati suo et totius communitatis utriusque Insulae nomine, quomodo graviter dampnificarentur, dum illis una metreta avenae per quatuor solidos tantum in arce nostra Marienburgensi solveretur, ideo volentes nos eos consolatos efficere, statuimus et decernimus praesentibus, quod deinceps officiales et procuratores nostri solvant illis et cuilibet eorum quamlibet metretam avenae per quinque solidos sine ulla ipsorum colonorum difficultate.

3. Item pretium sive salarium alias *Schreibgelt*, quod a colonis praedictis utriusque Insulae dispensatori vel eius vicesgerenti a solutione census et lignorum dari ex quadam consuetudine consueverat, hanc consuetudinem nos abolemus et in nihilum perpetuo redigimus, quin immo istud salarium abrogamus tenore praesentium mediante in perpetuum.

4. Postremo gravi in querela praedicti coloni utriusque Insulae nobis exposuerunt, quomodo prohiberentur illis frumenta, domi sudore et labore eorum elaborata, his, quibus possent et vellent, vendi^f; sed nos tam eorum utilitati, quam civitatum nostrarum, in terris Prussiae existentium, indemnitati providere cupientes, ita censemus observandum, non tamen diutius, quam hinc ad unius anni decursum, quod dicti insulani utriusque Insulae frumenta, domi et labore ipsorum elaborata, [ad] civitates nostras Elbingensem, Gdanensem et Marienburgensem ducant et vendant, ita tamen, quod soli inter se insulares haec ipsa frumenta, cuiuscunque grani sint, vendere et emere non praesumant sub poena nostra regia et amissione frumenti venditi. Nolumus etiam, ut in villis aliqua fora exercerentur in detrimentum et praeiudicium civitatum nostrarum.

5. Quocirca magnifico Stanislao de Coszcielec palatino Iunivladislaviensi et capitaneo Marienburgensi et aliis officialibus et procuratoribus arcis nostrae praedictae mandamus, ut praedictos insulanos utriusque Insulae in praemissis omnibus conservetis et conservari curetis, pro gratia nostra secus non facturi.

Harum, quibus sigillum nostrum est appensum, testimonio litterarum. Datum Thorunii in conventu generali, feria sexta post festum sanctae Luciae anno Domini millesimo quingentesimo decimo nono [16 XII 1519], regni nostri XIII-o. Relatio magnifici Christophori de Schidlowiecz palatini et capitanei Cracoviensis ac regni Poloniae cancellarii.

III. CONSTITUTIO DE IURAMENTIS SUPER INIURIIS ET DAMNIS A MILITIBUS STIPENDIARIIS IN BONIS PERSONARUM ECCLESIASTICARUM ILLATIS IN IUDICIIS CAPITANEALIBUS PRAESTANDIS

Sigismundus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Littuaniae, Russiae, Prussiaeque dominus et haeres, universis et singulis terrarum nostrarum sive districtuum capitaneis sive

^a iugeri MK₁.

^b iugeri MK₁.

^c conservantur MK₁.

^d aliquod MK₁.

^e Forma gramatycznie nieprawidłowa.

^f vendere MK₁.